

POPYT NA ŻYWNOŚĆ

stan i perspektywy

R O C Z N I K

CZASOPISMO UKAZUJE SIĘ OD 2000 ROKU

ISSN 1641-2664

**ANALIZY
RYNKOWE**

Redaktor naczelny
Jadwiga Seremak-Bulge

MARZEC 2013

RADA PROGRAMOWA ROLNICZYCH ANALIZ EKONOMICZNYCH:

Maria Zwolińska (przewodnicząca)
Stanisław Stańko (wiceprzewodniczący)
Jadwiga Seremak-Bulge (redaktor naczelny)
Piotr Szajner (sekretarz redakcji)
Tadeusz Chrościcki
Bogumiła Kasperowicz
Jan Małkowski
Iwona Szczepaniak
Marzena Trajer
Barbara Domaszewicz

KOMITET REDAKCYJNY:

Maria Zwolińska, Andrzej Kowalski, Jadwiga Seremak-Bulge, Piotr Szajner, Marzena Trajer,
Ewa Machowina

REDAKTOR POPYTU NA ŻYWNOŚĆ:

Krystyna Świetlik

Czasopismo przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ-PIB
Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
Kierownik Zakładu – Piotr Szajner
SKŁAD I DRUK: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB
NAKŁAD: 1140 egz. Ark. wyd. 8, 28

Przy publikowaniu fragmentów analizy oraz informacji i danych liczbowych prosimy o podanie źródła

Spis treści

Reasumpcja	3
Summary	5
I. Uwarunkowania makroekonomiczne	8
<i>Tadeusz Chrościcki</i>	
II. Ogólne tendencje w rozwoju popytu na żywność	10
<i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	
III. Dotychczasowy i przewidywany popyt na podstawowe produkty żywnościowe	26
1. Mięso i przetwory	26
<i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	
2. Produkty zbożowe	30
<i>mgr Marcin Krzemiński</i>	
3. Mleko i przetwory	35
<i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	
4. Owoce i przetwory	39
<i>mgr inż. Irena Strojewska</i>	
5. Warzywa i przetwory	43
<i>mgr inż. Irena Strojewska</i>	
6. Ziemniaki	47
<i>mgr inż. Teresa Zdziarska</i>	
7. Cukier i wyroby cukiernicze	51
<i>mgr Krzysztof Hryszko</i>	
8. Tłuszcze jadalne	54
<i>dr Ewa Rosiak</i>	
9. Jaja	58
<i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	
10. Ryby i przetwory	61
<i>mgr Krzysztof Hryszko</i>	
IV. Popyt na żywność w Unii Europejskiej	65
<i>mgr Paweł Wyrzykowski</i>	
Aneks	74

Konsekwencją spowolnienia gospodarczego w świetle i recesji w strefie euro w 2012 r. było osłabienie aktywności polskiej gospodarki. W minionym roku tempo wzrostu PKB w Polsce wyniosło 2,0%, wobec 4,3% w 2011 r. Obniżyła się dynamika inwestycji i konsumpcji. Pogorszeniu koniunktury gospodarczej towarzyszył spadek dynamiki zatrudnienia. W 2012 r. przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw tylko nieznacznie przewyższyło poziom sprzed roku (o 0,1%), wobec wzrostu o 3,2% przed rokiem. Niski wzrost zatrudnienia w powiązaniu z dalszym wzrostem aktywności zawodowej doprowadził do wzrostu stopy rejestrowanego bezrobocia do 13,4% w grudniu 2012 r., z 12,5% w grudniu 2011 r. W końcu 2012 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy wyniosła 2136,8 tys. i była o 154,1 tys., tj. o 7,8% większa niż w końcu 2011 r. Przeszło połowę zarejestrowanych bezrobotnych (50,2%) stanowiły osoby długotrwale bezrobotne.

Wzrost podaży pracy przekraczający wzrost popytu na pracę ograniczał presję na wzrost wynagrodzeń, których realny poziom obniżała utrzymująca się stosunkowo wysoka inflacja. W 2012 r. w sektorze przedsiębiorstw przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto zwiększyły się o 3,4%, lecz ich siła nabywcza obniżyła się o 0,2%. W 2012 r. wyższe, niż przed rokiem, były natomiast realne dochody ze świadczeń społecznych – przeciętne miesięczne realne emerytury i renty brutto z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych o 1,3%, a realne emerytury i renty brutto rolników indywidualnych o 2,8%. W 2012 r. pogorszyła się sytuacja dochodowa ludności utrzymującej się z pracy w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie. Hamująco na tempo wzrostu funduszu nabywczego gospodarstw domowych oddziaływał również spadek dynamiki dochodów ludności utrzymującej się z pracy w własnym rachunek poza rolnictwem, obniżka dochodów z własności i wynajmu oraz wartości kredytów konsumpcyjnych w systemie bankowym, co wynikało zarówno z zaostrożenia kryteriów i warunków ich udzielania, jak i jednocześnie osłabienia popytu na kredyt. W 2012 r. minimalnie zwiększyła się, w stosunku do roku poprzedniego, realna wartość transferów pieniężnych od osób pracujących za granicą. Ocenia się, że w 2012 r. globalne realne dochody do dyspozycji brutto

w sektorze gospodarstw domowych były nieznacznie, bo o 0,3% wyższe od notowanych w 2011 r., w którym wzrosły o 1,2%. Tak niskiego tempa wzrostu dochodów dyspozycyjnych ludności nie notowano od 2002 r. (100,1%).

W ustawie budżetowej na 2013 r. przewiduje się: rozwój gospodarczy w tempie 2,2%, wzrost przeciętne go zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw o 0,3%, a w całej gospodarce narodowej o 0,2% oraz wzrost średniego rocznego poziomu cen towarów i usług konsumpcyjnych o 2,7%. Zakłada się względną stabilizację sytuacji na rynku pracy i utrzymanie stopy bezrobocia na koniec roku na poziomie 13,0%. Przyjmuje się, że nominalny wzrost przeciętne go wynagrodzenia w gospodarce narodowej wyniesie 4,9%, a w sektorze przedsiębiorstw 4,4%. Wzrost przeciętne go miesięcznych realnych wynagrodzeń w całej gospodarce szacuje się na poziomie 1,9%, a w sektorze przedsiębiorstw – 1,7%. Zakłada się, że w 2013 r. wydatki socjalne sektora finansów publicznych (przeznaczone głównie na emerytury i renty) będą nominalnie o 5,3% wyższe, a realnie o 2,5% wyższe niż w roku poprzednim. Nominalny wzrost przeciętne go miesięcznej emerytury i renty z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych ma wynieść 5,9%, a przeciętne go miesięcznej emerytury i renty rolników indywidualnych – 4,9%. Przewiduje się, że w ujęciu realnym przeciętne miesięczne emerytury i renty w systemie pracowniczym wzrosną o 3,1%, a emerytury i renty rolników indywidualnych – o 2,1%. W 2013 r. przewiduje się wzrost spożycia ogółem o 2,0%, w tym indywidualnego o 2,2%, a publicznego o 1,2%. Wzrostowi spożycia prywatnego będzie sprzyjać oczekiwana stopniowa poprawa koniunktury na świecie i obniżenie inflacji, a czynnikiem osłabiającym jego dynamikę będzie spodziewane niskie tempo wzrostu zatrudnienia i nominalnych wynagrodzeń w gospodarce. Niskie tempo wzrostu spożycia publicznego będzie efektem kontynuacji działań konsolidacyjnych zmniejszających deficyt sektora finansów publicznych.

W związku z przewidywanym silnym pogorszeniem koniunktury u głównych partnerów handlowych Polski skutkującym osłabieniem eksportu, obniżeniem tempa wzrostu inwestycji prywatnych i wynikającym z konsolidacji fiskalnej zmniejszeniem nakładów na inwestycje publiczne oraz zahamo-

waniem wzrostu absorpcji transferów z UE, w szczególności funduszy strukturalnych, skala osłabienia koniunktury w polskiej gospodarce w 2013 r. może być głębsza, niż przewiduje Ministerstwo Finansów. Ze względu na malejącą aktywność gospodarczą, utrzymującą się negatywne tendencje na rynku pracy determinujące tempo wzrostu wynagrodzeń, zacieśnienie działań fiskalnych (wzrost obciążeń podatkowych, likwidacja ulg, zamrożenie progów podatkowych itp.), zmniejszenie wydatków publicznych, zaostrożenie polityki kredytowej przez banki i spadek stóp zwrotu z aktywów, perspektywy sytuacji dochodowej polskich gospodarstw domowych w 2013 r. są mało optymistyczne. Oczekiwania dotyczące podstawowych wielkości makroekonomicznych w gospodarce pozwalają szacować, że w 2013 r. dochody realne do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych będą się kształtować na poziomie zbliżonym, lub nawet nieco niższym od notowanego w 2012 roku. W tych warunkach należy się liczyć z redukcją krajowego popytu na żywność.

W 2013 r. istotnymi czynnikami determinującymi tempo wzrostu gospodarczego i dochodów ludności będą: skala i czas trwania spowolnienia gospodarczego za granicą (zwłaszcza w strefie euro i gospodarce niemieckiej), stan krajowych finansów publicznych i budżetu centralnego oraz związana z tym skala i struktura niezbędnej konsolidacji fiskalnej. Ewentualna dalsza eskalacja kryzysu, prowadząca do pogłębienia tendencji recesyjnych w strefie euro i pogorszenia sytuacji banków europejskich, stworzyłaby znaczne ryzyko wystąpienia silniejszego spowolnienia wzrostu gospodarczego w Polsce z uwagi m.in. na mniejszy, od przewidywanego, wkład eksportu netto do wzrostu i pogorszenie sytuacji na krajowym rynku pracy. Mniejsze od zakładanych wpływy budżetowe i niebezpieczeństwo ukształtowania się relacji długu publicznego do PKB powyżej 55% wymagałyby podjęcia dodatkowych działań dostosowawczych w celu utrzymania deficytu finansów publicznych na poziomie zapewniającym spełnienie krajowych i europejskich reguł fiskalnych, co mogłoby skutkować ograniczeniem tempa wzrostu funduszu nabywczego ludności i popytu konsumpcyjnego w sektorze gospodarstw domowych do poziomu niższego od zakładanego w ustawie budżetowej (2,2%).

W 2012 r. ceny detaliczne żywności i napojów bezalkoholowych rosły wolniej niż w roku poprzednim. W grudniu 2012 r., w porównaniu z grudniem 2011 r., zwiększyły się one o 3,9%, w tym ceny żywności o 4,0%, podczas gdy rok wcześniej wzrosły odpowiednio o 4,7% i 4,6%. Najbardziej wzrosły ceny jaj i warzyw, w tym zwłaszcza ziemniaków. Wydatnie zwiększyły się ceny mięsa, podrobów i przetworów mięsnych oraz owoców, głównie za sprawą znaczącej wyżki cen owoców południowych, przy spadku cen jabłek. W stopniu mniejszym od średniego wskaźnika wzrosły ceny ryb i przetworów rybnych, cukru i wyrobów cukierniczych, artykułów mleczarskich oraz pieczywa i produktów zbożowych. Przeciętne ceny tłuszczów jadalnych były w grudniu 2012 r. takie same, jak w grudniu 2011 r., przy dużym zróżnicowaniu zmian cen poszczególnych ich rodzajów. Spadkowi cen masła towarzyszył wydatny wzrost cen tłuszczów wieprzowych oraz dużo mniejszy – olejów roślinnych i margaryn.

Przewiduje się, że w 2013 r. w Polsce tempo wzrostu cen żywności będzie wolniejsze niż w roku poprzednim. W grudniu 2013 r. łączne ceny detaliczne żywności i napojów bezalkoholowych mogą być średnio o 2,0-3,0% wyższe niż w grudniu 2012 r. W I półroczu 2013 r. wzrost cen żywności będzie prawdopodobnie wolniejszy niż w I półroczu 2012 r., a w ostatnich miesiącach bieżącego roku - nieco szybszy niż rok wcześniej. Niższa dynamika cen żywności w I połowie 2013 r. będzie wynikała głównie z mniejszej presji popytowej związanej z osłabieniem krajowego wzrostu gospodarczego, jak również z wysokiej statystycznej bazy odniesienia (znaczący wzrost cen żywności na początku 2012 r.). Na obniżenie tempa podwyżek oddziaływać będzie także spodziewana stabilizacja cen surowców rolniczych na rynkach światowych (lub nawet lekka ich redukcja w następstwie spowolnienia w gospodarce światowej i prognozowanego wzrostu podaży surowców), spadek krajowych cen energii i umocnienie się złotego. W kierunku wzrostu cen oddziaływać będą wyższe ceny mięsa, w tym zwłaszcza wieprzowego i drobiowego, oraz owoców południowych i warzyw, jak również utrzymanie się, mimo aprecjacji złotego, wysokiej dynamiki eksportu. Spodziewane ożywienie koniunktury gospodarczej w Polsce, któremu sprzyjać będą wielokrotne obniżki stóp procentowych w IV kwartale 2012 r. i w I kwartale 2013 r. oraz poprawa sytuacji dochodowej ludności mogą wpłynąć na przyspieszenie dynamiki wzrostu cen żywności w ostatnich miesiącach

2013 r. Dodatkowym czynnikiem stymulującym wzrost cen żywności będzie przewidywana podwyżka cen nośników energii, w tym zwłaszcza gazu, spowodowana wzrostem cen akcyzy na gaz w związku z wygaśnięciem w IV kwartale 2013 r. wynegocjowanej z UE preferencyjnej stawki. Ten sam skutek będzie miało przewidywane wprowadzenie opłat za emisję CO₂, związanych z wdrożeniem przez Polskę pakietu energetyczno-klimatycznego, przekładającego się na wzrost cen energii elektrycznej.

Głównymi czynnikami ryzyka dla realizacji prognozy cenowej, obok niepewności związanej z kształtowaniem się uwarunkowań agro-przyrodniczych, są: skala spowolnienia gospodarczego i recesji popytu konsumpcyjnego w Polsce, rozwój sytuacji w strefie euro i powiązane z nim kształtowanie się kursu złotego oraz możliwe zmiany cen surowców rolnych i energetycznych na rynkach światowych. Niższy od zakładanego w ustawie budżetowej wzrost gospodarczy i konieczność zacieśnienia polityki fiskalnej mogą skutkować istotnym pogorszeniem się sytuacji dochodowej ludności, zmniejszeniem presji popytowej na rynku żywnościowym i spowolnieniem dynamiki wzrostu cen żywności w 2013 r. poniżej prognozowanego wskaźnika.

Oslabienie tempa wzrostu dochodów do dyspozycji gospodarstw domowych spowodowało obniżenie realnej dynamiki spożycia indywidualnego. Z rachunków narodowych GUS wynika, że w 2012 r., w stosunku do 2011 r., popyt konsumpcyjny sektora gospodarstw domowych, mierzony wielkością wydatków z dochodów osobistych, zwiększył się o 0,5 % (wobec wzrostu o 2,5% odpowiednio rok wcześniej), a jego dynamika słabła w kolejnych kwartałach: z 1,7% w I kwartale do -1,0% w IV kwartale. Szacuje się, że w 2012 r., podobnie jak w roku poprzednim, spożycie żywności i napojów bezalkoholowych w sektorze gospodarstw domowych (w cenach stałych) mierzone wielkością wydatków z dochodów osobistych uległo redukcji o 1,0%, podczas gdy w latach 2009-2010 wzrosło po 0,1%.

W 2012 r. sprzedaż detaliczna żywności, napojów i wyrobów tytoniowych, w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących powyżej 9 osób, w cenach stałych, utrzymała się na poziomie zbliżonym do notowanego w 2011 r., przy czym w II półroczu odnotowano jej spadek w skali roku o 2,3%. Wzrost sprzedaży detalicznej żywności w pierwszej połowie 2012 r. wiązał się z rozgrywanymi w Polsce

Mistrzostwami Europy w Piłce Nożnej „Euro 2012”. Stabilizacji sprzedaży żywności, napojów i wyrobów tytoniowych 2012 r., w skali rocznej, towarzyszył wzrost sprzedaży mebli, sprzętu rtv i agd, tkanin, odzieży, obuwia, farmaceutyków, kosmetyków, pojazdów samochodowych i pozostałej sprzedaży w niewyspecjalizowanych sklepach oraz stabilizacja sprzedaży paliw i spadek sprzedaży prasy, książek i pozostałej sprzedaży w sklepach wyspecjalizowanych.

Z badań budżetów gospodarstw domowych wynika, że w okresie trzech pierwszych kwartałów 2012 r. całkowite nominalne wydatki gospodarstw domowych, w przeliczeniu na 1 osobę, były o 3,9% większe, a realne o 0,1% mniejsze, niż w analogicznym okresie przed rokiem. Przeciętne miesięczne nominalne wydatki gospodarstw domowych na żywność wzrosły o 3,7%, a w ujęciu realnym zmalały o 0,6%. W I półroczu 2012 r. w gospodarstwach domowych ogółem realne wydatki żywnościowe były o 0,4% większe niż w analogicznym okresie przed rokiem, a w III kwartale 2012 r. obniżyły się o 2,9% w stosunku do III kwartału 2011 r. Spowolnienie dynamiki dochodów gospodarstw domowych i względnie wysoki wzrost cen żywności w IV kwartale 2012 r. (o 4,2 % w stosunku do IV kwartału 2010 r.) ograniczyły tempo wzrostu wydatków na żywność w ostatnich miesiącach minionego roku. **Ocenia się, że w 2012 r. przeciętne miesięczne realne wydatki gospodarstw domowych na żywność były o ok. 1,0-1,2% mniejsze niż w 2010 roku.** Szacuje się, że w 2012 r. udział wydatków na żywność w całkowitych wydatkach gospodarstw domowych wyniósł 25,1% i był nieznacznie większy, niż rok wcześniej (25,0%).

W 2012 r. uwarunkowania rynkowe dla konsumentów żywności były mniej korzystne niż w 2011 roku. Realne podrożenie żywności, niska dynamika płac, trudna sytuacja na rynku pracy oraz wyższy od stopy inflacji wzrost cen usług bytowych, deprecjonowały popyt na żywność. Spadkowi globalnego żywnościowego popytu, mierzonego realną wartością wydatków w sektorze gospodarstw domowych, towarzyszyły istotne zmiany jego struktury pod wpływem zróżnicowanej podaży i cen na rynkach poszczególnych produktów. Spadek produkcji i wzrost cen żywności wieprzowego, związane z utrzymującą się spadkową tendencją w rozwoju pogłowia trzody, doprowadziły do zmniejszenia konsumpcji wieprzowiny oraz tłuszczów wieprzowych. Obniżyła się konsumpcja artykułów zbożowych,

mięsa wołowego, masła, ryb, warzyw i jaj. W wyniku korzystnych zbiorów zwiększyła się konsumpcja owoców. Wzrosło bilansowe spożycie mięsa drobiowego, mleka i tłuszczów roślinnych.

Przewiduje się, że w 2013 r., w następstwie pogorszenia sytuacji dochodowej ludności, zahamowaniu ulegnie, obserwowana w roku poprzednim, spadkowa tendencja popytu na artykuły zbożowe. Stabilizacji spożycia produktów zbożowych towarzyszyć będzie spadek spożycia ziemniaków. Oczekiwany wzrost produkcji w sezonie 2013/2014 umożliwi zwiększenie spożycia warzyw i przetworów warzywnych. Zwiększy się nieznacznie spożycie ryb i przetworów rybnych. Spodziewany spadek produkcji żywności wieprzowego znajdzie odzwierciedlenie w zmniejszeniu konsumpcji mięsa i tłuszczów wieprzowych. Możliwy jest niewielki wzrost konsumpcji tłuszczów roślinnych, rekompensujący spadek konsumpcji tłuszczów zwierzęcych surowych i topionych, tj. smalcu i słoniny. Zwiększy się konsumpcja

mięsa drobiowego, przy stabilizacji popytu na wołowinę. Spodziewany spadek produkcji mleka i wzmożenie eksportu skutkować będą zmniejszeniem spożycia artykułów mleczarskich. Pod wpływem zwiększenia produkcji i redukcji cen, wzrośnie spożycie jaj i cukru. Taka sama, jak w 2012 r., będzie przypuszczalnie konsumpcja owoców i masła.

Pogorszenie koniunktury globalnej oraz osłabienie eksportu do krajów trzecich i popytu wewnętrznego w następstwie konsolidacji fiskalnej w latach 2011-2012 doprowadziło do spadku aktywności gospodarczej w krajach Unii Europejskiej. W 2011 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, PKB w UE-27 zwiększył się o 1,5%, wobec wzrostu o 2,1% w 2010 r. W 2012 r. jego dynamika była ujemna i wyniosła: w UE-27 -0,3%, a w strefie euro -0,6%. Pogorszyła się sytuacja na rynku pracy. Zharmonizowana średnioroczna stopa bezrobocia w UE-27 w 2012 r. ukształtowała się na poziomie 10,5%, wobec 9,7% w latach 2010-2011. Spowolnieniu

uległa dynamika dochodów ludności. W UE-27 średni poziom realnych dochodów dyspozycyjnych w sektorze gospodarstw domowych, liczony według parytetu siły nabywczej na mieszkańca, zwiększył się w 2011 r., w stosunku do 2010 r., o 1,9%, wobec wzrostu o 2,3% odpowiednio rok wcześniej. W 2012 r. w UE utrzymała się, obserwowana w roku poprzednim, tendencja realnego drożenia żywności. Zjawiska te były przyczynami słabych nastrojów konsumentów, co znalazło odzwierciedlenie w decyzjach zakupowych. W 2011 r. w UE-27 przeciętne roczne wydatki realne na żywność w sektorze gospodarstw domowych były o 0,5% mniejsze niż w roku poprzednim, w którym wzrosły o 2,0%. Przypuszczalnie w 2012 r. uległy one dalszej redukcji. Potwierdzają to dane o sprzedaży detalicznej. W 2012 r., w porównaniu z 2011 r., w UE-27 spadek sprzedaży detalicznej żywności, napojów i tytoniu, w cenach stałych, wyniósł 1,0%, a w strefie euro – 1,4% i był większy, niż sprzedaż ogółem.

SUMMARY

In 2012, as a consequence of global economic slowdown and recession in the euro area the activity of the Polish economy weakened. Last year the GDP growth rate in Poland amounted to 2.0% as compared to 4.3% in 2011. The dynamics of investment and consumption dropped. The economic downturn was accompanied by a decline in employment dynamics. In 2012, the average employment in the enterprises sector only slightly exceeded that recorded in the last year (by 0.1%), as compared to a growth by 3.2% a year before. Low employment growth linked to further growth in professional activity caused an increase in the registered unemployment rate from the level of 12.5% in December 2011 to 13.4% in December 2012. At the end of 2012 the number of the unemployed registered in labour offices amounted to 2,136.8 thousand and was by 154.1 thousand, i.e. 7.8% higher than at the end of 2011. More than half of the registered unemployed (50.2%) were long-term unemployed.

A growth in labour supply which was higher than the growth in labour demand restricted the pressure on increase in salaries, whose real level

has been decreased by the continuing relatively high inflation. In 2012, the average monthly nominal gross salaries in the enterprises sector increased by 3.4%, but their purchasing power dropped by 0.2%. However, in 2012, the real incomes from social benefits were higher than a year before – average monthly real gross retirement pay and pension from non-agricultural social insurance system was higher by 1.3% and real gross retirement pays and pensions of individual farmers by 2.8%. In 2012, the income situation of people living off work in individual agricultural holdings deteriorated. The growth rate of the purchasing fund of households was hampered by a decline in the dynamics of income of self-employed persons in non-agricultural sectors, decrease in the income from real property and rental, as well as lower value of consumer credits under the bank system, which resulted from both stricter criteria and conditions for awarding them, as well as simultaneous weakening of the credit demand. In 2012, the value of money transfers from persons employed abroad slightly increased as compared to the last year. **It is estimated that in 2012 the total real gross disposable income in the households sector was somewhat higher, i.e. by 0.3%, from that noted in 2011, when it increased**

by 1.2%. Such a slow rate of increase of the disposable income of the population has not been noted since 2002 (100.1%).

The Budget Act for 2013 expects that: the economic development will progress at the rate of 2.2%, the average employment in the enterprises sector will increase by 0.3%, and in the entire national economy - by 0.2% and the average annual level of prices of consumer goods and services will increase by 2.7%. It is assumed that the situation on the labour market will be relatively stable and at the end of the year the unemployment rate will remain at the level of 13.0%. It is assumed that the average nominal salary in the national economy will amount to 4.9%, and in the enterprises sector - 4.4%. It is estimated that the increase in real average monthly salaries in the entire economy will be at the level of 1.9%, and in the enterprises sector - 1.7%. It is assumed that in 2013 the social expenditure of the public finance sector (allocated mainly to retirement pay and pension) will be in nominal terms by 5.3% higher, and in real terms by 2.5% higher than in the last year. The nominal increase in the average monthly retirement pay and pension from non-agricultural social insurance

system is to amount to 5.9%, and the average monthly retirement pay and pension of individual farmers - 4.9%. It is estimated that the in real terms the average monthly retirement pay and pension under employment system will increase by 3.1%, and retirement pay and pension of individual farmers - by 2.1%. It is forecast that in 2013 total consumption will increase by 2.0%, including individual consumption by 2.2%, and public consumption by 1.2%. The expected gradual improvement of the economic situation worldwide and reduced inflation will have a positive impact on the increase in private consumption, its dynamics will be, however, weakened by the expected slow growth rate of employment and nominal salaries in the economy. Slow growth rate of public consumption will follow from continuation of consolidating activities decreasing the deficit of the public finance sector.

In 2013 the scale of economic downturn in the Polish economy may be greater than what was projected by the Ministry of Finance in relation to the expected severe economic downturn of the main trade partners of Poland causing weakening of export, slower growth rate of private investments and decreased outlays on public investments due to fiscal consolidation, as well as stopping the increased absorption of EU transfers, especially the structural funds. The income situation perspectives of the Polish households in 2013 are not very optimistic given the declining economic activity, the continuing negative trends on the labour market that determine the growth of salaries, the tightening of fiscal measures (greater tax burden, liquidation of exemptions, freezing tax thresholds, etc.), reduction of public expenditure, stricter credit policy of banks and drop in the return on assets. The expectations concerning the basic macro-economic values in the economy make it possible to estimate that **in 2013 the real gross disposable income in the households sector will be shaped at the level close to that noted in 2012, or even slightly lower. Under such conditions reduction of the domestic food demand should be expected.**

In 2013 significant factors determining the economic growth rate and the population growth rate will cover: the scale and duration of economic slowdown abroad (especially in the euro area and German economy), status of the domestic public finance and central budget, as well as the scale and structure of the necessary fiscal

consolidation related thereto. Any further escalation of the crisis leading to deepening of the recession trends in the euro area and deterioration of the situation in the European banks would create a significant risk of greater slowdown in economic growth in Poland given e.g. smaller than expected contribution of net export to increase and deteriorated situation of the domestic labour market. Lower than expected budget revenues and the threat of shaping the public debt relation to the GDP at the level higher than 55%, would require additional adjustment activities in order to keep the public finance deficit at the level ensuring the meeting of the national and European fiscal rules, which could have resulted in reduced growth rate of the purchasing fund of the population and consumer demand in the households sector to the level lower than expected in the Budget Act (2.2%).

In 2012 the retail prices of food and non-alcoholic beverages increased more slowly than in the last year. In December 2012, as compared to December 2011 they increased by 3.9%, including food prices by 4.0%, while a year before they increased respectively by 4.7% and 4.6%. The prices of eggs and vegetables, especially potatoes, increased the most. The prices of meat, offal and meat products increased significantly as did the prices of fruit, mostly because of the significant growth in the prices of southern fruit and drop in apple prices. The increase in the prices of fish and fish products, sugar and sugar confectionery, dairy products and bread and cereal products were lower than the average indicator. In December 2012 the average prices of edible fats were the same as in December 2011, but the differences in the prices of their individual types were significant. The drop in butter prices was accompanied by a significant increase in the prices of pig fats and considerably smaller - vegetable oils and margarines.

According to forecasts, in 2013 in Poland the dynamics of growth of food prices will be slower than in the previous year. In December 2013 the total food and non-alcoholic beverages prices may be higher by approx. 2.0-3.0% as compared to December 2012. In the first six months of 2013 the growth of food prices will probably be slower than in the first six months of 2012, and in the last months of the current year - slightly faster than the year before. Slower dynamics of food prices in the first half of 2013 will result mostly from

lower demand pressure relative to the weakening of the national economic growth, and also from high statistical reference basis (significant growth of food prices at the beginning of 2012). The slowing down of the dynamics of price increases will also be influenced by the expected stabilisation of prices of agricultural raw materials on global markets (or even their slight reduction resulting from the global economic slowdown and forecasted growth of raw materials supply), decrease of national energy prices and strengthening of Polish zloty (PLN). Higher meat prices, pork and poultry in particular, and tropical fruits and vegetables, and keeping, despite the appreciation of the Polish zloty, of high export dynamics, will contribute to price growth. The expected economic recovery in Poland, which will be fostered by repeated decreases of interest rates in Q4 2012 and Q1 2013 and improvement of the income standing of the population may contribute to the acceleration of the dynamics of food price growth in the last months of 2013. The forecasted increase of energy carrier prices, gas price in particular, resulting from the growth of gas excise price related to the termination of the preferential rate negotiated with the EU at the end of Q4 2013 will be the additional factors stimulating growth of food prices. The expected introduction of fees for CO₂ emissions relative to the implementation of energy and climate package by Poland, which will be reflected in the power energy price increase, will have the same result.

The main risk factors for the price forecasting's coming true are, apart from the uncertainty relative to agricultural and environmental conditions: the scale of economic slowdown and recession of consumer demand in Poland, developments in the euro zone and relative shaping of the exchange rate of Polish zloty, as well as potential changes of prices of agricultural raw materials and energy materials on global markets. Economic growth being lower than expected and the necessity to tighten up fiscal policy may result in a significant decline of income situation of the population, decrease of demand pressure on food market and lower growth dynamics of food prices in 2013 below the forecasted index.

The slowdown of income growth for households resulted in the decrease of real dynamics of individual consumption. It transpires from the national calculations of the Central Statistical Office that in 2012, as compared to 2011, consumption

demand of the households sector, measured by the expenditure from personal income, grew by 0.5% (as compared to 2.5% respectively, a year before), and its dynamics decreased in the following quarters, from 1.7% in Q1 to -1.0% in Q4. It is estimated that in 2012, as in the preceding year, consumption of food and non-alcoholic beverages in the households sector (in fixed prices), measured by the expenditure from personal income was reduced by 1.0%, while in 2009-2010 it had grown by 0.1% respectively.

In 2012 retail sales of food, beverages and tobacco products in enterprises employing more than 9 persons, in fixed prices, remained at the level similar to the one noted in 2011, while in the second half of the year an annual decrease by 2.3% was observed. Growth of retail sales of food in the first half of 2012 was related to the „Euro 2012“ football championships held in Poland. Stabilisation of food, beverages and tobacco sales in 2012, in an annual perspective, was accompanied by the growth of sales of furniture, household appliances (white and brown goods), fabrics, clothes, shoes, drugs, cosmetics, motor vehicles and other sales in non-specialised shops, and stabilisation of fuel sales, decrease of sales of press, books, and other sales in specialised shops.

It transpires from the surveys of households' budgets that in the first three quarters of 2012, total nominal expenditure of households per capita was 3.9% higher, while real expenditure – 0.1% lower than in the similar period of preceding year. Average monthly nominal expenditure on food grew by 3.7%, and in the real approach, decreased by 0.6%. In the first half of 2012, the total real food expenditure was 0.4% higher than in the respective period of the previous year, and in Q3 2012 they decreased by 2.9% compared to Q3 2011. Slowdown of the income dynamics of households and relatively high increase in food prices in Q4 2012 (by 4.2% compared to

Q4 2010) limited the dynamics of growth of expenditure for food in the last months of the previous year. **It is estimated that in 2012 average monthly real expenditure of households on food was ca. 1.0-1.2% lower than in 2010.** It is also estimated that in 2012 the share of expenditure on food in total expenditure of households was 25.1%, i.e. slightly higher, than the year before (25.0%).

In 2012 the market conditions for food consumers were less advantageous than in the previous year. Real growth of food prices, low dynamics of remuneration, difficult situation on the labour market as well as higher prices of services of general interest higher as compared to the rate of inflation depreciated the demand for food. The global decrease of food demand, measured by real value of expenditures in the households sector, was accompanied by significant changes of the demand structure resulting from the diverse supply and prices on markets of particular products. Drop in production and growth of pork livestock prices connected with the continuing decreasing tendency in the development of pig population, resulted in the decrease of pork and pork fats consumption. Consumption of cereal products, beef, butter, fish, vegetables and eggs dropped, too. Due to good harvest, consumption of fruit increased. Balance consumption of poultry meat, milk and vegetable fats increased.

According to the estimates, in 2013, due to the worse income situation of the population, the declining tendency in the demand for cereal products will be constrained. Stabilisation of consumption of cereal products will be accompanied by the decline in the consumption of potatoes. The expected production growth in the 2012/2013 season will enable the increase in consumption of vegetables and vegetable preserves in 2013. The consumption of fish and fish preserves will slightly increase. The expected decline in production of pig livestock will be reflected in the decline in meat and pork fats

consumption. A slight increase in consumption of vegetable fats is possible, which would compensate for the decrease in consumption of raw and melted animal fats, i.e. lard and pork fat. Consumption of poultry meat will increase, while demand for beef will be stable. The expected decline in milk production and intensification of export will result in decrease of consumption of dairy products. Production increase and price reduction will result in consumption growth of eggs and sugar. Consumption of fruit and butter will remain at the same level as in 2012.

The decline of global economic situation and weakening of export to third countries and internal demand, resulting from fiscal consolidation in 2011-2012 have led to a slowdown of economic activity in the EU Member States. In 2011, year on year, the GDP of EU-27 grew by 1.5%, as compared to the 2.1% growth in 2010. In 2012, the dynamics were negative and amounted to: -0.3% in EU-27 and -0.6% in the euro zone. Situation on the labour market worsened. Harmonised average annual unemployment rate reached the level of 10.5% in 2012 in EU-27, against 9.7% in 2010-2011. Income dynamics of the population declined. In the EU-27, average level of real income in the household sector, calculated against the Purchasing Power Parity, increased in 2011 by 1.9% year on year, against the growth by 2.3% the year before. In 2012 the tendency of real price growth for food, that was observed a year before, has been remained. These phenomena were also at the origin of negative consumer attitudes, which was reflected in purchasing decisions. In 2011, the average annual real expenditure on food in the household sector of the EU-27 was lower by 0.5% than the year before, when they had grown by 2.0%. Probably, they were further reduced in 2012. Data on retail sales confirm this tendency. In 2012 year on year, the decline in retail sales of food, beverages and tobacco in EU-27 amounted in fixed prices to 1.0%, and in the euro zone – 1.4% and was higher, than the general sales.

WARUNKI PRENUMERATY

Prenumerata realizowana przez Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB.

Zamówienia na prenumeratę w wersji papierowej i na e-wydania można składać bezpośrednio na stronie <http://ierigz.waw.pl/publikacje>.

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: dw@ierigz.waw.pl lub kontaktując się telefonicznie - Barbara Walkiewicz, tel.: 22 50 54 685 lub faks: 22 50 54 636 w godzinach 8:00-16:00.

Prenumeratę i sprzedaż pojedynczych egzemplarzy prowadzi Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB, 00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20 (wejście od ul. Szkolnej 2/4) pokój numer 3.

Prenumerata roczna wersji papierowej lub elektronicznej 1 egz. w 2013 r. (1 numer) wynosi 21 zł.

Zamówienia na prenumeratę wraz z dowodem wpłaty prosimy przesyłać na adres:

- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Dział Wydawnictw, ul. Świętokrzyska 20
- e-mail: dw@ierigz.waw.pl

Przedpłaty na prenumeratę należy wpłacać na konto Instytutu:
PEKAO S.A. IV O/Warszawa nr 68 1240 1053 1111 0010 1493 6433
W tytule przelewu prosimy podać tytuł analizy i jej numer.

Druk i usługi poligraficzne dostosowane do Twoich potrzeb!

Wykorzystujemy nowoczesne systemy druku cyfrowego dające wierne odwzorowanie obrazu, pozwalające w krótkim czasie na druk czarno-białych i barwnych materiałów w najwyższej jakości.

W naszej ofercie znajdują Państwo **usługi drukarni** (wizytówki, ulotki, papiery firmowe, foldery, broszury, książki, gazetki reklamowe, plakaty, materiały szkoleniowe, nadruki na kopertach, widokówki, zaproszenia, identyfikatory, dyplomy, etykiety, naklejki) jak i cały wachlarz **usług introligatorskich**.

Zaproponujemy indywidualną wycenę i dobór najlepszej techniki wydruku, aby otrzymany finalny produkt cechował się najlepszą jakością i atrakcyjną ceną.

Zapraszamy do korzystania z naszych usług

Dział Wydawnictw
ul. Szkolna 2/4

tel. (22) 50 54 520, (22) 50 54 430
fax (22) 50 54 636, e-mail: dw@ierigz.waw.pl

ISSN 1641-2664

CENA 21 ZŁ

Prenumerata Analizy (1 zeszyt) w 2013 roku wynosi 21 zł.
Zamówienia z podaniem tytułu i ilości egzemplarzy prosimy kierować do Działu Wydawnictw Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa. Tel.: (22) 505-46-85, faks: 505-46-36
e-mail: dw@ierigz.waw.pl <http://www.ierigz.waw.pl>